

Sosyolog gözüyle tarım

RECEP TEZGEL

Sosyolog

Günümüzde "küreselleşme" olgusu, birçok alanda olduğu gibi tarım sektörünü de yeniden şekillendirmektedir. Bu yeni süreçte kimin, neyi ne zaman ve ne kadar üretmesi gerektiği ülkelerin iç sorunu olmasının ötesinde bir anlam taşımaktadır. Dünya Tarım Örgütü gibi dev küresel aktörlerin oluşturduğu bürokratik ve ticari yapılar, sektörün karar mekanizmalarını ve geleceğini etkilemektedir. Bu etkilenmenin bir sonucu olarak uluslararası alanda tarım, içersinde iktisat, sosyoloji gibi disiplinlerin yer aldığı "Multifunctional Agriculture" fikri üzerinden yeniden tanımlanmaktadır. Bu yeni tanımlama içerisinde Gıda Güvenirliği, Ekoloji, Hayvan Refahı, Sürdürülebilir Tarım, İyi Tarım Uygulamaları, Az İşlemeli Tarım, Tarımsal Pazarlama, Topraksız Tarım, Havza Bazlı Tarım gibi kavram ve uygulamalar yükselen değerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyolog Bonanno'ya göre günümüzde, tarım sektörünü artık Max Weber'in yaklaşımları ile açıklamak oldukça zordur. Bugün tarımsal üretimin hem üreticisi hem de tüketicisi önemli ölçüde değişmiştir. Bu değişimin sonucu olarak tarımın gittikçe endüstriyel bir üretim sahası haline geldiğini ve tarımsal ürünlerin, üretim - dağıtım - tüketim ilişkilerinden oluşan zincirin kökten değiştiğini söylemek mümkündür. Bu küresel değişim, ülkemiz tarihinde da etkili olmaktadır. Bakanlığın yukarıda söz ettiğimiz stratejik eylem planında "Tarım; maişet amaçlı bir sosyal yardım alanı olmaktan çok stratejik rekabete dayalı iktisadi bir sektördür" olgusuna vurgu yapılmıştır. Artık "Sarıkların, Kınalı kuzuların" nazlı ve bütüncül anlamları değişmiştir. Birçok toplumun kır kültüründe önemli bir yere sahip bu değerler günümüzde bilimsel çalışmaların konusu haline dönüşmüş, klonlanmış ve bir meta olarak dünya pazarlarının bir parça olmuşlardır.

Sosyolog Foster kırsal tarım toplumlarının değişimi ile ilgili yaptığı çalışmada; tarım kesiminde yaşayan insanların üretim ve kazançlarını artırmak için önce onlara konunun rasyonalitesinin anlatılmasının gerekli olduğunu vurgular. Bu noktada kırsal alanların rekabetçi bir model üzerinden yeniden şekillenmesinde sosyoloji önemli bir işleve sahiptir.

Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA) tarafından İsveç'te 11-17 Temmuz 2010 tarihleri arasında düzenlenen 17. Dünya Sosyoloji Kongresi'nin önemli oturum başlıklarından biri "Tarım ve Gıda da Yeni Paradigmalar" konusu olmuştur. Akademik camia tarım ve sosyoloji ilişkisini bu kongrede ayrıntılı bir şekilde irdelemiştir.

Tarım ve sosyoloji arasındaki akademik ilişkide "Köy Sosyolojisi" olarak da adlandırılan Kırsal Alan Sosyolojisi önemli bir yer tutar. Uluslararası Kırsal Sosyoloji Derneği (IRSA) kırsalın yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde Kırsal Alan Sosyologlarına önemli misyonlar yüklemiştir. Bu alan, kırsaldaki toplumun yapısını ve değişmesini, insanlar arası ilişkileri, tutum ve davranışları, sorunları ve çözüm yollarını bütüncül açıdan inceleyen bir disiplindir. Ülkemizde köy ara-

Tarım, maişet amaçlı olmaktan çıkıp stratejik rekabete dayalı iktisadi bir sektöre dönüşeli çok oldu.

Artık "Sarıkların, Kınalıkuzuların" nazlı ve bütüncül anlamları değişmiştir. Birçok toplumun kır kültüründe önemli bir yere sahip bu değerler günümüzde bilimsel çalışmaların konusu haline gelmiş, klonlanmış ve bir meta olarak dünya pazarının parça olmuşlardır.

tırmaları kapsamında son yıllarda sayısı azalsa da önemli monografik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

İnsanoğlunun doğaya meydan okuma ve doğayı yenme çabası, doğanın yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına ve yeni bir "paradoksa" neden olmuştur. Bu "paradoks", bir yandan büyük insan kitlelerini beslemek için doğadan alabileceğinin en fazlasını almak ve bu sebeple her türlü modern teknikleri kullanmak, diğer yandan bu tekniklere karşı direnemeyen doğanın yok olması sonucu insanlığın kendini besleyecek tek kaynağı kaybetme tehlikesidir. Sosyoloji biliminin genç alt disiplinlerinden biri olan Ekososyoloji bu alanda çalışmalar yapmaktadır. Günümüzde Ekososyoloji, disiplinler arası bir konuma yerleşmekte, pozitivist çözümleme yerine normatif çözümlerini öne çıkarmakta ve insan toplumlarının ekosistemle karşılıklı bağımlığını, kozmik bakışı, ekolojik sentez, teori ve pratiği birleştiren sistemci örgütlenmeyi incelemektedir.

Kırsal alan sosyolojisi

Binlerce yıllık gıda temin ve tüketim alışkanlıkları hızla değişmektedir. Bundan 100 yıl önce yüksek kalori önemliyken bugün düşük kalorili ürünler hızla yaygınlaşmaktadır. Şehirleşmenin yol açtığı yeni tüketim alışkanlıkları neticesinde gıdanın bilinçsiz üretimi, sunumu ve tüketiminden kaynaklanan sağlık ve üretim sorunları gıda güvenilirliği kavramını doğurmuştur. İki binli yıllarla birlikte yukarıda sözünü ettiğimiz sorunlar ve

gelişmeler sosyolojinin yeni bir alt disiplini olan **Tarım ve Gıda Sosyolojisinin** (Sociology of Agriculture and Food - SAF) kurulmasına neden olmuştur. Bu alan tarımın endüstriyel boyutunu çözümlemeye çalışmaktadır. Daha önceleri topraktan tüketiciye doğru akan "arzun talebi karşılması" denkleminin, tüketiciden toprağa doğru akan "talebin arzı biçimlendirmesi"ne dönüşmesi sürecini, Tarım ve Gıda Sosyolojisi incelemektedir.

TKB'de sosyolog istihdamı

Dünyada tarımsal konulara ilişkin bakanlıklar içerisinde sosyolog istihdamı özel bir yere sahiptir. Avrupa Birliği'ne bağlı özel kırsal alan gelişme başkanlıkları içerisinde sosyolog istihdamı bulunmaktadır. Ayrıca, gelişmekte veya birliğe aday ülkeler için Kırsal Kalkınma Ajansları'nın kurulması ve söz konusu ajanslarda tarım ve gıda konularında uzmanlaşmış sosyologların istihdamı istenmektedir. Yunanistan, İspanya, İtalya, Portekiz tarım bakanlıklarında sosyologlar genel müdürlüklerde görevlendirilmişlerdir. ABD Tarım Bakanlığı'na bağlı Doğal Kaynakları Koruma Servisi ile Ekonomi Araştırma Servisleri ve Avustralya Tarım, Balıkçılık ve Orman Bakanlığı Kırsal Bilimler Bürosu'na bağlı Sosyal Bilimler Birimi'nde sosyologlar istihdam edilmektedir. Yeni Zelanda Tarım Bakanlığı'nda ise sosyologlar için bakanlık bünyesinde ayrı bir enstitü oluşturulmuştur. Yine, Hindistan'ın tarım reformunun önemli bileşenlerinden birisi de sosyolog istihdamıdır.

Son zamanlarda tüm dünyada gıda fiyatlarında yaşanan kararsız ve dalgalı görüntü bizlere gıda sektörünün şoklara ve krizlere ne denli açık olduğunu göstermektedir. **Sektörün büyük oyuncuları krizlere karşı stratejiler geliştirirken, bir anlamda krizlere karşı savunmasız olan kırsal alanlar için de stratejiler oluşturulması gerekliliği uluslararası kamuoyu tarafından tartışılan bir konudur.** Bu noktada, TKB bünyesinde görev alacak sosyologlar önemli bir işlevi yerine getirecektir.

TKB'nin sosyolog istihdamı, görevdeki Başkanı da Sosyolog olan YÖK ve 50'ye yakın üniversitede kurulu bulunan sosyoloji bölümlerine önemli bir hareketlilik getirecektir. Sosyoloji biliminin, ülkemizde yıllardır kan kaybına uğradığı dikkate alındığında - açılımı sağlayan bünyeden dolayı biraz ironik ve paradoksal kaçsa da - bir teknik bakanlığın bu disipline "cansuyu" vereceği açıktır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın bu uygulamasıyla alana yeni bir heyecanın geleceğini, disiplinin yeniden yapılanmayla karşılaşacağını beklemek aşırı bir iyimserlik olarak görülmemelidir.

'Prof. Dr. Beşir Atalay'ın hazırladığı Büyükgeçit Köyü (1974), Niyazi Berkes'in Bazı Ankara Köyleri, (1942), İbrahim Yasa'nın Hasanoğlan Köyü (1954), Ziyaettin F. Fındıkoğlu'nun Kestaneci Köyü (1957) önemli monografi çalışmaları arasında yer alır.
rtzgel@hotmail.com

